

LOPUNAJAN PROFEETAT, ALAN SOKAL JA MUUT VAKAVAMIELISET

Käsitteenä postmoderni eri muunnelmi-
neen on tuomittu monessa yhteydessä
kadotukseen. Tietyssä mielessä se onkin
tyhjentynyt sisällöstään, mutta silti sen kiin-
nostavuus ei näytä himmentyneen. Ns. Alan
Sokalin tapaus ja sen herättämä julkisuus to-
distivat jälleen kerran tämän käsitteen usko-
mattoman sitkeyden puolesta. Postmoderni
ei tunnu kuolevan, vaikka kirveellä lyötäisiin.
Emme kuitenkaan aio esittää arvailuja, miksi
näin on tapahtunut tai mitä tähänastisesta
keskustelusta, johon myös *niin & näin* on
osallistunut, vielä seuraa. Sen sijaan keski-
tyimme siihen mielestämme olennaisempaan
kysymykseen, *miten postmoderni on ym-
märretty ja ennen kaikkea miten se hedel-
mällisimmin voitaisiin ymmärtää* (olettaen,
että tätä pahamaineista termiä ylipäättään
edes halutaan käyttää kaikista ehdotetuista
vaihtoehtoistakin huolimatta). Emme väitä
muiden olevan väärässä, mutta hylkäämme
tulkinnat, jotka ovat näkemyksemme mukaan
puolin ja toisin liian ahdasmielisiä ja ehdotto-
mia. Postmodernin ei tarvitse olla kuin kivi,
jota antiikin mytologian kovaonninen Sisyfos
tuomittiin vierittämään ylös vuorenrinnettä
vain sen todistamiseksi, että päämäärän siin-
täessä oli kaikki taas aloitettava alusta.

Seuraavassa tarkastelemme postmoder-
nia ensinnäkin modernin kritiikkinä yhteis-
kuntateorian ja yhteiskuntatieteiden näkökul-
masta. Toiseksi puutemme käsitteen filosofi-
siin lähtökohtiin ja kulttuuriseen taustaan.
Lopuksi käsittelemme postmodernin käsitet-

tä vielä Alan Sokalin nostattaman kiistan kautta metaforana ja ajanhengen iskusanana, jonka merkitys pitäisi nähdäksemme ymmärtää symbolisessa ennemmin kuin puhtaan analyttisessä mielessä. Muussa tapauksessa käteen jää vain loputon väittely postmodernin puolustajien ja vastustajien kesken – keskustelun sisällön valuessa takaisin lähtökuoppiinsa. Valitettavasti Alan Sokalin tapauksessa on ollut kyse juuri tästä, näköalattomuudesta ja hermeneuttisesta sulkeutuneisuudesta taistelutantereen molemmin puolin.

I Mitä postmodernilla on tarkoitettu?

Käsitteenä postmoderni on ambivalentti. Se on ymmärretty niin moninaisin tavoin ja useissa eri merkitysyhteyksissä, että termin tarkka määrittely ei yksinkertaisesti ole mahdollista.¹ Tiettyjä luonteenomaisia tai suuntaantavia piirteitä voidaan postmodernin kuitenkin katsoa sisältävän.

Yksi tunnetuimmista postmodernin yhteiskuntateoreettisista määritelmistä on ajatus suurten kertomusten kuolemasta. Jean-François Lyotardin mukaan suuret kertomukset, kuten talous, teknologia tai tiede, eivät ole menettäneet täyttää sisältöään, mutta niiden legitimaatio osoittautuu postmodernissa yhteiskunnassa mahdottomaksi.² Sosialismin muurin murtumista, edistysuskon hiipumista ja ympäristöongelmien pakottavuutta on pidetty tästä konkreettisena osoituksena, vain muutamia esimerkkejä mainitaksemme. Lyotardin näkemyksessä sosiaalisen vuorovaikutuksen näyttämölle astuvat kollektiivinen epävarmuus ja erimielisyyden kokemus toisin kuin vielä moderniteetin aikana, jolloin yhteiseen ymmärrykseen ja päämääriin tähtäävän toiminnan uskottiin olevan mahdollista. Postmodernin katsotaan merkitsevän yhteiskunnallisen todellisuuden fragmentoitumista sen kaikilla tasoilla. Tämä on yksi perustavimmista teemoista, jonka muunnelmina useimpia teoretisoineja postmodernista voidaan pitää.

Vaikka postmodernia ei olisikaan mahdollista määrittellä juurikaan edellistä yksityiskohtaisemmin, voidaan postmodernisteiksi itseään kutsuvien sanoa olevan yhdestä asiasta yksimielisiä: postmoderni aikakausi merkitsee modernille yhteiskuntajärjestelmälle luonteenomaisten käsitysten kyseenalaistamista. Postmoderni saa aikaan ambivalentenssia, kirjoittaa Zygmunt Bauman, eli se herättää ristiriitaisia tunteita uutena koetussa tilanteessa, jossa entiseen ei voida turvautua ja jossa tulevaa ei voida nähdä.³ Postmodernistien silmin maailma näyttää kaottilaisen monimutkaiselta vailla selkeää keskustaa ja sosiaalisesti sitovia kiintopisteitä. Toisin sanoen siinä missä postmodernin käsite jo itsessään on monisyinen ja vaikeasti määriteltävä, ymmärtävät siihen nojautuvat teoreeti-

kot maailmamme samalla tavoin ennalta-vaamattomana ja mielivaltaisesti eri suuntiin rönnyilevänä rihmastona.

Miten tämä eroaa sellaisten lähes poikkeuksetta modernisteiksi luettujen vaikuttajien kuten runoilija Charles Baudelairen, psykoanalyysin isän Sigmund Freudin tai filosofi Friedrich Nietzschen maailmankuvasta on oma kysymyksensä, jota ei mitenkään kevyesti voida sivuuttaa. Jos mitään merkittävää eroa edes on löydettävissä, on kyse siitä, että postmoderni yhteiskuntateoria eri muodoissaan kiihdyttää kulttuurikriittisen nihilismin äärimilleen. Se ottaa tyylikeinona itselleen kaiken kärjistämisen ja liioittelun äärimäisyyksiin asti. Postmodernisteille elämä on peliä (Lyotard), leikkiä (Barthes) ja ironiaa (Forly). Tämän teesimme valossa postmodernin itsensä ambivalentti ja jopa paradoksaalinen luonne alkaa hahmottua.

Postmodernista on yhteiskuntatieteiden piirissä esitetty kaksi väitteemme kannalta valaisevaa tulkintaa. Ensinnäkin postmoderni on ymmärretty valistuksen projektin hylkäämiseksi. Tämän näkemyksen mukaan ei ole olemassa mitään neutraaleja arvoja sen enempää kuin ehdottomia totuuksiakaan. Paradoksaalisesti postmoderni yhteiskuntateoria kuitenkin huutaa oikeudenmukaisemman maailman perään. Olisi otettava opiksi modernin virheistä, vaikka lupausta paremmasta tulevaisuudesta ei voidakaan myöntää. Postmodernia koskevien käsitysten ristiriitaisuus heijastuukin ennen muuta poliittikkaa sivuavissa kysymyksissä. Aihetta käsitelleistä kirjoittajista esimerkiksi P.M. Rosenau toteaa postmodernin olevan poliittisesti objektiivista.⁴ Objektiivisuudella hän tarkoittaa sitä, ettei postmoderni ole alkujaan sen paremmin vasemmisto- kuin oikeistolaisestikaan suuntautunutta. Robert Hollinger on puolestaan liittänyt poliittisuuden erottamattomana osana postmoderniin ajatteluun eli väittää juuri päinvastaista kuin Rosenau.⁵ Kaikkein paradoksaalisinta on, että kummatkin näkemykset ovat omalla tavallaan sekä oikeassa että väärässä.⁶

Useimmat postmodernistit sanoutuvat kirjoituksissaan irti politiikasta perinteisenä valtiollisten koneistojen välityksellä tapahtavana kansalaisaktiivisuutena. Siten postmodernin voidaan sanoa olevan epäpoliittista. Sen sijaan marxismen hiipumiseen jälkeen 1970- ja 1980-luvuilla ovat (kansan)demokraattisten vaikutuskanavien tilalle astuneet erilaiset ruohonjuuritason verkostot, joista ympäristöajattelu ja feminismi ovat nousseet tärkeimmiksi "poliittisiksi epäideologioiksi".⁷ Ironista kuitenkin on, että postmodernin syntyhistoria näiltä osin kytkeytyy marxismiin ja 1960-lukulaiseen radikalismiin. Yhteiskuntateoreettisena suuntauksena se nousi siitä pettymyksen ilmapiiristä, joka seurasi vuoden 1968 levottomuuksia ja opiskelijaliikkeen laantumista.⁸ Tässä merkityk-

sessä postmoderni ei tietenkään voi olla poliittisesti objektiivista kuten eivät mitkään historiallisiin tapahtumiin sidotut opinkappalet.

Toiseksi postmodernin on katsottu edellistä teoreettisemmalla tasolla merkitsevän intertekstuaalisuutta eli tieteellisten tekstien keskinäistä ja kontekstuaalista riippuvuutta. Epistemologisesti se on taas ymmärretty relativistisen näkökulman omaksumiseksi.⁹ Tutkijan ei odoteta rakentavan tutkimuskohdettaan uudelleen todellisuuden representaationa tai heijastumana. Postmodernistien kapulakielellä ilmaistuna kaikki mitä näemme ja koemme perustuu enemmän tai vähemmän monimuotoisiin todellisuuden dekonstruoiteihin, tiedon pirstaleiseen luonteeseen ja loputtomana prosessina uusiin merkitysyhteyksiin avautuviin tulkintoihin. Selväkielisemmin sanottuna kyse on siitä, että tutkija voi parhaimmillaankin esittää vain oman perustellun mielipiteensä tutkimuskohteestaan eikä yhtään sen enempää. Näin ymmärrettynä postmodernin voidaan sanoa olevan lähempänä sosiaalista konstruktionismia kuin perinteisemmän sovinnaisia lähestymistapoja.

II Postmodernin filosofinen ja kulttuurinen tausta

On sanottu, että postmodernin maailman ymmärtäminen vaatii oman erityisen kielenkäytön opettelua, uudenlaista ajattelutapaa.¹⁰ Mitään ei pidä ottaa annettuna, eikä mihinkään pidä lopullisesti sitoutua. Kaikki on tulkintaa, asioiden tarkkailua historiallisesti ja kulttuurisesti vaihtelevasta subjektiivisuuden perspektiivistä, kuten jo Nietzsche aikoinaan ajatteli.

Tässä merkityksessä postmoderni on modernin tulemistietoiseksi itsestään. Moderni ehdottomuus ja rationalismi on tullut tiensä päähän, kuten nykyfilosofoista Stephen Toulmin on oman käsityksensä kiteyttänyt.¹¹ Lisäsimme kuitenkin, että lukijan on välttämättä kohdistettava sama itserefleksiivisyyden periaate myös postmodernisteihin itseensä sekä heidän teksteihinsä: *postmodernin maailman kuvaukset tarvitsevat oman postmodernin lukutapansa tai ainakaan niitä ei tule ymmärtää yksioikoisen kirjaimellisesti.* Jos kaikki on satunnaista ja ambivalenttia, kuinka kukaan voi asettaa tulkintojen loputtomuuden ulkopuolelle? Ja kuitenkin useat postmodernisteiksi itseään kutsuva tai seläisiksi nimetyt esiintyvät auktoriteetteina kertoen meille tietämättömille, miltä maailmamme milloinkin näyttää. Mistä näin kohtuuton arroganssi oikein kumpuaa? Ymmärrettäväksi kriitikkimme tulee, kun viittaamme niihin filosofisiin ja kulttuurisiin taustatekijöihin, joihin postmoderni yhteiskuntateoria on sidoksissa.

Postmodernin tausta on korostuneen filosofinen, tarkemmin sanoen esteettinen. Al-

kujaan postmodernismissä ymmärrettiin modernismin jälkeistä suuntausta lähinnä taiteiden ja arkkitehtuurin alueilla, mutta pian käsite levisi tätä laajempiin merkitysyhteyksiin.¹² Tässä haluamme kuitenkin tehdä eron taiteisiin ja jättää postmodernismin käsitteen estetiikalle kuuluvaksi. Näin jäljelle jää ranskalainen jälkistrukturalismi filosofisena ja yhteiskuntateoreettisena suuntauksena yhtenä kaikkein keskeisimmistä postmodernin alkulähteistä. Erityisesti psykoanalyttikko Jacques Lacanin, filosofi ja kulttuurihistorioitsija Michel Foucault'n, kirjallisuuskriitikko Roland Barthes'in ja filosofi Jacques Derridan nimet on yhdistetty jälkistrukturalismiin. Samalla myös Jean Baudrillardin, Gilles Deleuze'n (yhdessä Felix Guattarin kanssa), Luce Irigarayn, Julia Kristevan ja jo aiemmin mainitun J.F. Lyotardin kirjoitukset ovat tulleet tunnetuiksi ja viimeistään heidän myötänsä ovat jälkistrukturalistisia vaikutteita omaksuneet muutkin kuin ranskalaiset teoreetikot.

Huolimatta ranskalaisen yhteiskuntateorian ja filosofian määrittelyyn kohdistuvista ongelmista on mahdollista eritellä tiettyjä jälkistrukturalisteille yhteisiä tekijöitä. Jälkistrukturalistiselle suuntaukselle, kuten ranskalaiselle nykysivistyneistölle ylipäätään, on tyypillistä, että sen tunnetuimmat edustajat ovat opiskelleet ja vaikuttaneet Pariisissa, jatkaneet sitä kautta yhteisiä filosofisia vaikutteita ja eläneet mukana sodanjälkeisen eksistentiaalisten vaiheiden. Osoituksena yhteisöllisyydestä mainitaan usein tunnetun *Tel Quel* -lehden ympärille muodostuneeseen ryhmään kuuluneen useita jälkistrukturalismin keskeisimpiä nimiä. Jalkaisukanavana se yhdisti tutkijoita niin sosiaalisesti kuin intellektuaalisestikin kuten vastaavissa tapauksissa usein on havaittavissa. Filosofisista esikuvista tärkeimmällä sijalla ovat olleet Edmund Husserl ja Martin Heidegger saksalaisen fenomenologian traditiosta, mutta myös G.W. F. Hegel ja Friedrich Nietzsche sekä ranskalaiset eksistentiaalistit Jean-Paul Sartre ja Maurice Merleau-Ponty. Samoin Claude Levi-Straussin antropologia ja ennen kaikkea saussurelainen lingvistiikka ovat olleet keskeisiä vaikuttajia kuten jo strukturalismin tapauksessa. Myös ranskalaiset Marcel Mauss ja Georges Bataille mainitaan usein. Edellisten ja lukuisten muiden vaikuttajien lisäksi korostuu jo Ranskan koulujärjestelmässä, mutta varsinkin Pariisiin keskittyneen tieteen kentällä, filosofis-kulttuurisen ja historiallisen yleissivistyksen merkitys, mihin intellektuaalinen elämä on tiiviisti sidoksissa.

Riippumatta edellä luetelluista intellektuaalista vaikutteista ja sosiaalisesti yhdistävistä tekijöistä muodostui jälkistrukturalismista filosofiana ja väljempänä yhteiskuntateoreettisena suuntauksena hajanainen. Ilmiön nimeäminen on tapahtunut ulkoapäin ja nähdään yleensä saaneen alkunsa yhdysvaltai-

sen kirjallisuudentutkimuksen parista.¹³ Anthony Giddensin luonnehdinnan mukaan jälkistrukturalismi on melko väljä nimike ryp-päälle kirjoittajia, jotka vastustaessaan joitakin strukturalismille ominaisia painotuksia ottavat samalla itselleen eräitä juuri samoja ideoita kuin edeltäjänsä.¹⁴ Jälkistrukturalisteista Giddens toteaa seuraavaa:

“Vaikka he siten käsittelevät näitä teemoja moninaisilla tavoilla, seuraavien luonteenpiirteiden voidaan sanoa olevan pyyviä ja ratkaisevia strukturalismissa ja jälkistrukturalismissa: teesi että lingvistiikka tai tarkemmin tietyt aspektit lingvistiikan eri versioista ovat avainasemassa filosofialle ja yhteiskuntateorialle kokonaisuudessaan; kokonaisuusien relationaalisen luonteen painottaminen kiinnitetynä teesiin merkin arbitraarisesta luonteesta yhdessä merkitsijöiden etusijan korostamisen kanssa yli sen mitä on signifioitu; subjektin hajoaminen; omalaatuisen kirjoittamisen luonteen ja siten tekstuaalisten materiaalien korostaminen; ja kiinnostus ajallisuuden luonteeseen jotenkin konstitutiivisesti osana objektien ja tapahtumien laatua.”¹⁵

Kaavamaisesti tiivistäen jälkistrukturalismin sanoma tiihentyy radikaaliksi tieteen kritiikiksi. Perimmäisintä olemusta tai tietoteoreettisesti varmaa perustaa inhimilliselle tiedolle ei uskota koskaan saavutettavan edes vaatimattomimmisakaan määrin. Samalla myös rationaalisuus ja objektiivisuus viimeisinä modernin maailmankuvan ja tieteen jalustoina tulkitaan kaadetuiksi. Länsimaisen ajattelun kehityslinjoja tutkinut Roland Stromberg onkin tähän uskomukseen viitaten todennut, että jälkistrukturalismin synnyn myötä intellektuellien hallitsevaksi oppinappaleeksi nousi epäluottamus kaikkia älyllisiä rakennelmia kohtaan.¹⁶ Jos René Descartes päätteli tietoisuutemme todisteeksi olemassaolostamme, ymmärtävät jälkistrukturalistit ainoaksi varmaksi periaatteekseen satunnaisuuden ja epävarmuuden kaikkialla siellä, minne inhimillinen kokemuksemme ulottuu.¹⁷ Tästä eteenpäin skeptisismi on monissa yhteyksissä saanut uuden ja entistä nihilistisemmän merkityksen.

Jälkistrukturalismista inspiraatiota hakevista suuntauksista etenkin postmoderni yhteiskuntateoria on kyseenalaistanut tieteilisen diskurssin epistemologisen etuoikeuden suhteessa muihin uskomusjärjestelmiin ja järjen universaalina valistuksen välikappaleena. Feminismi, naistutkimus ja vähemmistöryhmien asemaa käsitelleet tutkijat ovat nostaneet esiin huolen tieteen yhteiskunnallisia valtarakenteita uusintavista käytännöistä. Vähemmän kärjistyneessä muodossa kehityskulut tieteenfilosofiassa ja tietentutkimuksessa ovat eksplikoineet tieteen

kentän epäjatkuvuuksia ja hierarkioita. Yhdessä nämä osin paralleelista ja osin eri suuntiin kulkevat ajatustavat ovat paitsi suhtautuneet kriittisesti tieteen pyrkimyksiin myös äärimuodoissaan kyseenalaistaneet mahdollisuuden tieteellisyteen itseensä.

III Miten postmoderni olisi järkevintä ymmärtää: lopunajan profeetat vastaan Alan Sokal

Miten edellä esitetty on tulkittu? Esimerkiksi Gianni Vattimo on Baumanin ja monien muiden ohella väittänyt postmodernistien välillä vallitsevan yksimielisyyden siitä, että postmoderni aikakausi sulkee pois mahdollisuuden rationaaliin johtopäätöksiin.¹⁸ Sen enempiä tieteessä kuin yhteiskunnallisessa päätöksenteossakaan ei uskota olevan lopullisia ja varmoja ratkaisuja olemassaoleviin ongelmiin. Mutta merkitseekö Vattimon johtopäätös silkkää irrationalismia?

Mielestämme ei merkitse. Kuten amerikkalainen fyysikko Alan Sokal on ristiretkellään ranskalaista jälkistrukturalismia ja postmodernia yhteiskuntateoriaa vastaan vedonnut, on järjen ja loogisuuden ihanteista luopumisen hinta liian kova. Tätä ei näkemyssemme mukaan kuitenkaan pidä ymmärtää siten, että postmodernisteille keskeinen rationalismin kritiikki tuomitsisi väistämättä heidät itsensä irrationalismin kuiluun. Sokal ja hänen arvostelunsa kohteet edustavat saman tieteen ja antitieteen muodostaman jatkumon ääripäitä, joiden väliin jää tulkintamme tästä kiistasta. Kummallakin osapuolella on oma taustansa, josta irroitettuna kokonaiskuva vääristyy. Siksi yhtä lailla postmodernin profeetat kuin Sokalin kaltaiset puritaanitkin puhuvat auttamatta toistensa ohi. He ymmärtävät toisensa väärin.

Tapahtumien kulku oli lyhyesti kerrattuna seuraava. Sokal kirjoitti parodian muotoon artikkelin *Transgressing the Boundaries: Toward a Transformative Hermeneutics of Quantum Physics* kvanttifyysiikan ja postmodernin yhteiskuntateorian kuvitteellisesta suhteesta liittäen toisiinsa luonnontieteitä ja filosofiaa täysin mielivaltaisella ja satunnaisella tavalla. Artikkelinsa hän lähetti postmodernistien suosimaan *Social Text* -lehteen, jossa se julkaistiin kesällä 1996 oletettavasti ilman suurempia epäilyjä kirjoittajan tarkoituseristä. Myöhemmin Sokal paljasti tekstinsä huijaukseksi *Lingua Franca* -lehdessä ja kertoi tarkoituksensaan olleen kritisoida postmodernistille ominaista tapaa käyttää huolimattomasti muilta tieteen aloilta lainattuja käsitteitä. Sokalin mukaan useimmat luonnontieteiden kriitikoina esiintyvät jälkistrukturalistit ja postmodernistit eivät omaa edes alkeellisinta oppineisuutta arvostelemastaan alueesta. Laajemmasta mielessä Sokalin hyökkäys kohdistui tietoteoreettisen relativismin yleistymistä ja tieteellisyden

ihanteen kyseenalaistajia vastaan.¹⁹

Sokalin tempaus herätti ennennäkemättömän vastineiden tulvan. Suomessa tapaus on käsitelty ansiokkaasti paitsi *niin & näin*-lehden sivuilla²⁰ myös *Psykologia ja Tieteessä tapahtuu*-lehdistä aina *Helsingin Sanomia* ja muitakin tiedotusvälineitä myöten. Sokal myös vieraili luennoimassa Helsingissä vuoden 1997 syksyllä mainostaen uutta yhdes-
den Jean Bricmontin kanssa kirjoittamaansa "Älyllisiä huijauksia" (*Impostures intellectuelles*) nimistä kirjaa. Keskustelu on varmasti ollut paikallaan, mutta mikä sitten on sen opetus? Sokalin kritiikki on toki monin tavoin oikeutettua puhumattakaan sen toteuttamisen välineen nerokkaasta purevuudesta (itse teon eettisyys on toisaalta kyseenalaistettu ja Sokalia on syytetty jopa tieteellisestä huijauksesta). Kuitenkin Sokalin tapa lukea ranskalaista nykyfilosofiaa ja siitä vaikutteita omaksuneita lähestymistapoja on kovin vakavamielinen ja kuiva. Samalla kun tietyt jälkistrukturalistit ovat omaksuneet tiedekriittisen asenteen, ovat he useimmiten myös itse tehneet selväksi epäviihtymyksensä tiedeinstituution jäsenenä. Jos esimerkiksi Paul Virilio, jota Sokal muiden muassa arvostelee, ymmärtää tieteen yhtenä kirjallisuuden lajeista, ei hän pidä omaa tuotantonsa yhtään sen erityisempänä kuin filosofisena kaunokirjallisuutena. Tämä ei tee Sokalin kritiikkiä tyhjäksi, mutta osoittaa sen mustavalkoisuuden. Sten kysymyksemme kuuluu, pitäisikö tai onko edes mahdollista lukea ranskalaista jälkistrukturalismia ja postmodernia yhteiskuntateoriaa sen vakavammin kuin Nietzschen filosofiaa, Baudelairen runoutta tai James Bycen proosaa? Jos ymmärrämme kyseessä olevan sellaisen kulttuurikriittisen tai aikalainalyttisen diskurssimuodon, jonka tyyllinen esteettisyys rakentuu lennokkaiden kielikuvien ja kaiken läpäisevän metaforisuuden varaan, on vastauksen oltava kielteinen.

Sokal tuntuukin tarkoituksellisesti häivyttävän sen ranskalaiselle ajattelulle olennaisen sosiokulttuurisen kontekstin, jota ilman pyrkimys jälkistrukturalismin ja postmodernin yhteiskuntateorian ymmärtämiseksi jää vaajaaksi. Erityisesti kirjallisuuden arvostus on se tekijä, joka selittää angloamerikkalaisesta ja anglosaksisen analyttisen filosofian näkökulmasta katsoen ranskalaisen epistemologian vaikeaselkoisuutta, kielellisten ilmausten nyansseja ja koristeellisuutta sekä viitattausuuden epämääräisyyttä. Ympäristönsä jossa tutkijat ovat pakotettuja tekstuaalisen perfektionismin tavoitteluun ja toisten työn seuraamiseen jo tieteellisen elämän alueellisesta keskittyneisyydestä lähtien, syntyy ulkopuolisesta asemasta helposti kuva itseriittoisesta ja käsittämättömästä tyyllisyyden estetiikasta. Ranskalaista sosiologiaa tutkineen Charles Lemertin mukaan lukeneisuuden voidaan sanoa olevan vertauskuval-

lista ammatilliselle kompetenssille ja siten ranskalaisen intellektuellin välttämätön ominaisuus.²¹ Lemert kirjoittaa:

"Traditionaalinen ranskalainen koulutus on rakennettu ranskalaisen kulttuurin suurten tekstien hallitsemisen ympärille – niiden ulkoa lukemiselle, niiden eksplikaatiolle, niiden jäljittelemiselle oppilaiden kirjoittamisessa. Oppilaat jotka menestyvät ranskalaisissa kouluissa ovat niitä, jotka ovat mitä täydellisimmän osoittaneet loistelija ja pakottavaa kirjallista ja suullista tyyliä, minkä standardi on Ranskan kirjallinen kulttuuri."²²

Analyttisena käsitteenä postmodernin voidaan toki sanoa liiallisen ja huolimattoman käytön seurauksena kaatuneen, painuneen kasaan ja lakanneen merkityksestään mitään muuta kuin omaa tyhjyyttään. Mutta tämä ei silti tarkoita, etteikö sillä voisi olla arvoa ajanhengen iskusanana, joka kaikessa epämääräisyydessään yhdistää toisiinsa tarkemmin määrittelemättömän joukon aikamme ilmiöitä ja pyrkimyksiä niiden kulttuurikriittiseen arviointiin. Juuri tässä on ehdottamamme tulokinnan avain. Samalla tavoin kuin postmoderni on eräiden näkemysten mukaan ymmärretty itsestään tietoisena modernina, voidaan myös tieteellisyyden ihanteen pitkää perinnettä ja järkeä vastaan kohdistuneet hyökkäykset ymmärtää uudenlaisen intellektuaalisen itserefleksiivisyyden heräämisenä. Tämä kuitenkin edellyttää sen premissin säilyttämistä, että tieteellisellä tiedolla on oma ja erityinen asemansa, jota ei voi ainakaan selaisenaan samastaa muihin tiedon lajeihin. Muussa tapauksessa kommunikaatio eri osapuolten välillä katkeaa. Jos taas tästä kaikkein perustavimmasta lähtökohdasta vallitsee yksimielisyys, voi keskustelu jatkua.

Lopulta postmodernissa on Sokalin kaltaisten puritaanien kritisoimana lajityyppinä kyse prosessista, joka avautuakseen edellyttää mahdollisimman ennakkoluulotonta ja tulkitsevaa luentaa. Muussa tapauksessa seurauksena on väistämätön ajautuminen kestävämmiin ristiriitaisuuksiin, kuten olemme yrittäneet osoittaa. Ennakkoluulottomuus ja avoimuus puolestaan jättävät mahdollisuuden terveen kriittisyyden lisäksi uusien ajatusten ja mielikuvituksen kiihokkeiden etsinnälle. Näin tulkittuna jälkistrukturalismin ja postmodernin yhteiskuntateorian edustama intellektuaalinen radikalismi voi avautua jyrkkää kieltämistä hedelmällisemmässä merkityksessä.

Pasi Pyöriä & Hannu Piironen

Viitteet

1. Ks. esim. Hollinger 1994; Rosenau 1992; Seidman & Wagner eds. 1992.

2. Lyotard 1995.
3. Bauman 1991.
4. Rosenau 1992, 173.
5. Hollinger 1994, 176.
6. Tämä on vain yksi esimerkki. Postmodernin nimissä on esitetty milloin mistäkin keskenään täysin päinvastaisia näkökantoja. Yhteiskunnallista todellisuutta koskeville väitteille on toki luonteenomaista, että ne ovat erittäin kiistanalaisia, mutta postmodernin kohdalla on poikkeuksellisen vaikeaa löytää juuri mitään yhtenäistä linjausta.
7. Ks. esim. *Social Postmodernism*-teoksen artikkeleita (Nicholson & Seidman eds. 1996). Esimerkiksi Steven Seidman, toinen em. kirjan toimittajista, on useammassakin yhteydessä korostanut seksuaalisten vähemmistöjen esiinmarssia tärkeänä poliittisena voimana paitsi yhteiskunnallisesti myös oman intellektuaalisen kehityksensä kannalta. Seidman on julkisesti tunnustanut homoseksuaalisuutensa.
8. Ks. esim. Collins 1988; Touraine 1995, 185-193.
9. Best & Kellner 1992, 4.
10. Graham et al. 1992, 2; 11.
11. Toulmin 1990.
12. Ks. esim. Jällinoja 1995. Postmoderni (smi) -käsitteen syntyhistoria on varsin monivivahteinen, mutta tunnetuksi termi muodostui vasta esteettisessä merkityksessään.
13. Pulkkinen 1991, 124
14. Giddens 1987, 196.
15. *ibid.*, 196.
16. Stromberg 1990, 319.
17. Päätelyketju on ilmeisen epälooginen ja performatiivisesti ristiriitainen. Tämä ei kuitenkaan näytä jälkistrukturalistisen ja postmodernin suuntauksen edustajia erityisesti vaavaavan.
18. Vattimo 1991, 134.
19. ks. Sokalin internet -kotisivut, joilta löytyy olennaisin informaatio tapauksesta.
20. Kiesepää 1997; Vehkavaara 1997.
21. Lemert 1981, 4.
22. *ibid.*, 4.

Kirjallisuus

- Bauman, Zygmunt, *Modernity and Ambivalence*. Polity Press, Cambridge 1991.
- Best, Steven & Kellner, Douglas, *Postmodern Theory. Critical Interrogations*. MacMillan, London 1992.
- Collins, Pandal, "For a Sociological Philosophy." *Theory and Society* n. 5/ 1988, s. 669-702.
- Giddens, Anthony, "Structuralism, Post-structuralism and the Production of Culture." teoksessa Giddens, Anthony & Turner, Jonathan H. eds., *Social Theory Today*. Polity Press, Cambridge 1987.
- Graham, Elspeth et al., "Introduction: The Context and Language of Postmodernism." teoksessa Doherty, Jbe et al. eds., *Postmodernism and the Social Sciences*. Macmillan, London 1992.
- Hollinger, Robert, *Postmodernism and the Social Sciences. A Thematic Approach*. Sage, London 1994.
- Jällinoja, Riitta, "Sosiologiaa postmodernisuu-

- desta: Zygmunt Bauman.“ teoksessa Rahnonen, Keijo toim., *Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset*. Gaudeamus, Helsinki 1995.
- Kieseppä, I. A., “Alan Sokal. Kvattigravitaation hermeneutiikka ja postmoderni diskurssi.“ *niin & näin* n. 4/ 1997, s. 27-32.
- Lemert, Charles C., “Reading French Sociology.“ teoksessa Lemert, Charles C. ed., *French Sociology. Rupture and Revival Since 1968*. Columbia University Press, New York 1981.
- Lyotard, Jean-Francois, *Tieto postmodernissa yhteiskunnassa*. Vastapaino, Tampere 1985.
- Nicholson, Linda & Seidman, Steven eds., *Social Postmodernism. Beyond Identity Politics*. Cambridge University Press, Cambridge 1996.
- Pulkkinen, Tuija, “Jälkistrukturalismi ja subjektius.“ teoksessa Sevänen, Erkki & Saariluoma, Liisa & Turunen, Risto toim., *Taiteensosiologiset teoriat Georg Lukacsista Fredric Jamesoniin*. Gaudeamus, Helsinki 1991.
- Rosenau, Pauline Marie, *Post-Modernism and the Social Sciences. Insights, Inroads, and Intrusions*. Princeton University Press, Princeton, NJ 1992.
- Seidman, Steven & Wagner, David G. eds., *Postmodernism and Social Theory. The Debate over General Theory*. Blackwell, Oxford 1992.
- Stromberg, Roland N., *European Intellectual History Since 1879*. 5th ed. Prentice Hall. New Jersey, 1990.
- Toulmin, Stephen, *Cosmopolis. The Hidden Agenda of Modernity*. The University of Chicago Press, Chicago 1990.
- Touraine, Alain, *Critique of Modernity*. Blackwell, Oxford 1995.
- Vattimo, Gianni, “The End of (Hi)story.“ Teoksessa Hoesterey, I. ed., *Zeitgeist in Babel. The Postmodernist Controversy*. Indiana University Press, Bloomington 1991.
- Vehkavaara, Tommi (1997) “Huijauksia vai konstruktioita.“ *niin & näin* n. 4/ 1997, s. 32-36.